

**Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών Εξειδίκευσης του
Τμήματος Ελληνικής Φιλολογίας του Δημοκρίτειου Πανεπιστημίου
Θράκης σε συνεργασία με το ΕΚΕΦΕ Δημόκριτος – Ινστιτούτο
Πληροφορικής και Επικοινωνιών με τίτλο: «Εξειδίκευση στις Τ.Π.Ε. και
Ειδική Αγωγή – Ψυχοπαιδαγωγική της ένταξης».**

Διγλωσσία και γλωσσικές διαταραχές:

Μια διερεύνηση της σχέσης τους.

Bilingualism and language disorders:

An exploration of their relationship.

της

Πετρούλας Μιχαηλίδου, Α.Ε.Μ.: 664

1ος Επιβλέπων: Ιφιγένεια Δόση, Επίκουρη καθηγήτρια, Τμήμα
Ελληνικής Φιλολογίας Δ.Π.Θ.

Πρόλογος

Η παρούσα εργασία με τίτλο «*Διγλωσσία και γλωσσικές διαταραχές: Μια διερεύνηση της σχέσης τους*» εκπονήθηκε στα πλαίσια του Προγράμματος Μεταπτυχιακών Σπουδών Εξειδίκευσης στις Τ.Π.Ε. και την Ειδική Αγωγή του Παιδαγωγικού Τμήματος Δημοτικής Εκπαίδευσης της Σχολής Επιστημών Αγωγής του Δημοκρίτειου Πανεπιστημίου Θράκης.

Μεγάλη σημασία έχει δοθεί, τα τελευταία χρόνια στις, Ειδικές Εκπαιδευτικές Ανάγκες , με τους επιστήμονες να συγκεντρώνουν τον ενδιαφέρον τους στα χαρακτηριστικά του θεραπευτικού προφίλ των παιδιών με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες. Αυτά τα χαρακτηριστικά παρουσιάζουν ποικιλία από άτομο σε άτομο, γεγονός που αποτελεί μια ακόμη πρόκληση για τη διερεύνηση και τη μελέτη της εν λόγω δυσκολίας. Για την υποστήριξη των μαθητών αυτών απαιτείται μία ολιστική και πολυδιάστατη προσέγγιση, η οποία θα περιλαμβάνει τον σχεδιασμό ενός καλά “χτισμένου” προγράμματος και την συνεργασία όλων των πλευρών που απαρτίζουν την καθημερινότητα του παιδιού. Η διγλωσσία θα μπορούσε να αποτελέσει τον συνδετικό κρίκο ανάμεσα στις γλωσσικές διαταραχές που μπορεί να ενώσει αρμονικά όλα αυτά τα μέρη, να επιλύσει προβλήματα και να προλάβει συγκρούσεις ή αρνητικά συναισθήματα.

Αιτία, προφανώς, για την διενέργεια της συγκεκριμένης εργασίας αποτέλεσε η συνειδητοποίηση του παραπάνω. Για αυτόν τον λόγο θεώρησα ενδιαφέρον να ερευνήσω τον σημαντικό ρόλο που διαδραματίζει η διγλωσσία και τις ενδεχόμενες εφαρμογές και προεκτάσεις της στη βοήθεια παιδιών με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες

συναισθηματικής ταυτότητας, ιδιαίτερα σε πλαίσια πολυγλωσσικής εκπαίδευσης (Tabors, P.O.(2008).

Τέλος ,αναγνωρίζεται η αναγκαιότητα για συστηματική επιμόρφωση των εκπαιδευτικών σχετικά με τη διγλωσσία και τις γλωσσικές διαταραχές, ώστε να αποφεύγονται παρανοήσεις και να εφαρμόζονται έγκαιρες, εξατομικευμένες παρεμβάσεις με επιστημονική τεκμηρίωση. Η ευαισθητοποίηση προς τις γλωσσικές και πολιτισμικές ταυτότητες των μαθητών αποτελεί προϋπόθεση για τη συμπεριληπτική εκπαίδευση, στην οποία η ετερότητα δεν αντιμετωπίζεται ως πρόβλημα, αλλά ως πλούτος. Οι μελλοντικές κατευθύνσεις της εκπαιδευτικής πράξης οφείλουν να προσανατολίζονται στην ανάπτυξη εργαλείων αξιολόγησης κατάλληλων για δίγλωσσα παιδιά και στη δημιουργία προγραμμάτων που θα ενσωματώνουν όχι μόνο τη γλωσσική ενίσχυση, αλλά και την καλλιέργεια της ταυτότητας και της διαπολιτισμικής κατανόησης (Restrepo, M.A.& Kruth,K. (2000).Η έγκαιρη, συντονισμένη και ολιστική παρέμβαση είναι το κλειδί για την ισότιμη ένταξη των παιδιών αυτών στο σχολικό και κοινωνικό πλαίσιο.

Βιβλιογραφία

Bishop 2017; Leonard, 2014)International Journal of Language & Communication Disorders, 52(6), 671-680

Grosjean , F.(2010) . Bilingual: Life an reality. Harvard University Press

Hamers, J.F., &Blanc M.H.A. (2000). Bilinguality and Bilingualism. Cambridge University

Bialystok, E.(2001). Bilingualism in Development: Language, Literacy and Cognition. Cambridge University Press

Skutnabb-Kangas, T.(2000). Linguistic Genocide in Education- or Worldwide Diversity and Humans Rights? Lawrence Erlbaum Associatiates

Υπουργείο Παιδείας και Θρησκευμάτων , (2018). Ν. 4547/2018 και Ν.3699/2008 για την Ειδική Αγωγή

Καραντζόλα, Ε. 2011. Διαταραχές λόγου και ομιλίας:Διαγνωστικές και θεραπευτικές προσεγγίσεις. Αθήνα : Τυπωθήτω-Γ. Δαρδανός

Κουφόπουλος Ι. 2018. Ειδικές γλωσσικές διαταραχές: Θεωρία, αξιολόγηση και παρέμβαση. Αθήνα: Πεδίο

Bishop et al.,2017. CATALISE: A myltinational and myltidisciplinary Delphi conseensus study. PeerJ, 5, e3556

Παπαδοπούλου , Δ. 2014. Λόγος και επικοινωνία: Διαταραχές και θεραπευτικές παρεμβάσεις στην παιδική ηλικία Θεσσαλονίκη: University Studio Press

Tomblin et al., 1997 Law et al, 2000, prevalence of specific language impairment in kindergarten children. Journal of Speech, Language, and Hearing Reseaech, 40(6), 1245- 1260

Shaywitz et al., 1990, prevalence of reading disability in boys and girls. Results of the Connecticut Longitudinal Study. JAMA 264(8), 998- 1002

Geschwind & Galaburda, 1985, Cerebral lateralization. Biological mechanisms, associations , and pathology. Archives of Neurology, 42(5), 428- 459

Wernicke, 1874. Deraphische Symptomencomplex: Eine psychologische Studie auf anatomischer Basis. Cohn& Weigent

Chomsky,1957. Syntactic Structures. The Hague: Mouton

Price, 2012, A review and synthesis of the first 20 years of PET and fMRI studies of heard speech, spoken language and reading, NeuroImage 62(2), 816-847

Kohnert, 2010, bilingual children with primary language impairment: Issues, evidence and implications for clinical actions. Journal of Communication Disorders 43(6), 456-473

Paradis & Genesee, 1996, syntactic acquisition in bilingual children: Autonomous or interdependent, studies in Second Language Acquisition, 18(1), 1-25

Genesee et al., 2004, dual language development and disorders: A handbook on bilingualism and second language learning. Paul H. Brookes Publishing Co

Grosjean, 2010, Bilingual:Life and Reality. Harvard University Press,
Muysken, 2000, Bilingual Speech: A Typology of Code- Mixing. Cambridge University Press

Kohnert, 2010, bilingual children with primary language impairment: Issues, evidence and implications for clinical actions. Journal of Communication Disorders 43(6), 456-473

- Leonard, 2014, children with Specific Language impairment. MIT Press
- Paradis, 2001, Effects of language exposure and individual differences. Applied Psycholinguistics, 22(3), 463- 489
- De Houwer, 2009, an introduction to bilingual development. Multilingual Matters)
- Bishop D.V.M., 2006 Ullman M.T. & Pierpont (2006), "what causes specific language impairment in children?". Current Directions in Psychological Science 15(5), 217- 221
- Leonard, 2014, children with specific language impairment (2nd ed.) MIT Press
- Paradis 2010, the interface between bilingual development and specific language impairment. Applied Psycholinguistics 31(2), 227-252
- Genesee, Paradis & Crago, 2004 A Handbook on Bilingualism and Second Language Learning, Baltimore: Paul H. Brookes
- Cummins J., (2000). Language, Power and Pedagogy: Bilingual Children in the Crossfire. Clevedon: Multilingual Matters
- Bowen C. (2015). Children's Speech Sound Disorders (2nd ed.) Wiley- Blackwell
- ager- Flusberg, (2005). Language impairments in children with complex neurodevelopmental disorders: The case of autism. In H. Tager- Flusberg (Ed.) Neurodevelopmental Disorders : Research Challenges and Solutions (pp.241-255). Cambridge , MA: MIT Press

Brookshire, R.H., (2015) Introduction to Neurogenetic Communication Disorders(8th ed.). Elsevier

Cummins, J, (2000). Language, Power and Pedagogy: Bilingual Children in the Crossfire. Clevedon:Multilingual Matters

Κάκουρος&Μανιαδάκη, Κ. (2000). Ψυχοπαθολογία παιδικής ηλικίας, Αθήνα Τυπωθήτω Γ. Δαρδανός

Pena, E.D. & Bedore, L.M.(2011), Assessment of bilingual children for language impairment: Current and implications for practice. International Journal of Bilingualism 14(1), 1 – 25

Pena, E.D. Gillam, R.B.& Bedore, L.M. (2014) .Dynamic assessment of narrative and vocabulary skills in bilingual children . In B. Goldstein (Ed.), Bilingual Language Development and Disorders in Spanish- English Speakers (2nd. Ed, pp. 241- 266). Baltimore, MD: Brookes Publishing

Bishop, D.V.M. & Leonard, L.B. (2014). Speech and language impairments in children: Causes, characteristics, intervention and outcome

Paul, R., & Nprbury, C.F. (2012). Language Disorders from Infancy through Adole Listening, Speaking, Reading, Writing and Communicating (4th ed.). Elsevier

Genesee, F., Paradis , L., & Crago, M.B. (2011). Dual Language Development and Disorders : Handbook on Bilingualism and Second Language Learning (2nd ed.). Baltimore: Paul H.

Baker, C. (2011). Foundations of Bilingual Education and Bilingualism(5th ed

Restrepo, M.A.(1998). Identifiers of predominantly Spanish-speaking children with language impairment Journal of Speech, Language, and Hearing Research, 41(6), 1398-1411

Paul, R., Norbury C.F.& Gosse, C.(2018). Language Disorders from Infancy through Adolescence: Listening, Speaking, Reading, Writing and Communicating (5th ed.). Elsevier

Kohnet, K.(2010). Bilingual children with primary language impairment: Issue, evidence and implications for clinical actions. Journal of Communication Disorders, 43(6), 456-473

Genesee,F.(2004). What do you know about bilingual education for majority- language children? In T.K. Bhatia & W.C. Ritchie (Eds.) , The Handbook of Bilingualism(pp. 547- 576

Thordardottir,E.(2010) Towards evidence- based practice in Language intervention for bilingual children. Journal of Communication Disorders,43(6), 523- 537

Bondy, A. & Frost, L.(2001). The Picture Exchange Communication System. Behavior Modification, 25(5), 725-744

Ganz, J.B., Parker, R.I., & Benson, J.D. (2012). Impact of augmentative and alternative communication intervention on individuals with developmental disabilities: A meta- analysis. Journal of Speech, Language, and Hearing Research, 55(2)

Genesee, F., Paradis, J., & Crago, M.B. (2011). *Dual Language Development and Disorders : A Handbook on Bilingualism and Second Language Learning* (2nd ed). Baltimore: Paul H.

Wong Fillmore, L., & Snow, C.E.(2000). *What Teachers Need to Know About Language*. ERIC Clearinghouse on Languages and Linguistics

Justice , L.M.(2010). *Creating communication- rich classrooms for young children*. *Young Exceptional Children*, 13(2), 2-11

Vukelich, C. & Christie,J.& Enz, B. (2009). *Helping Young Children Learn Language and Literacy: Birth though Kindergarten* (3rd ed.). Pearson

Wetherby A.M.& Prizant,B.M. (2000). *Autism Spectrum Disorders: A Transaction Developmental Perspective*. Brookes Publishing

Tabors,P.O. (2008). *One Child, Two Languages : A Guide for Early Children Education of Children Learning English an a Second Language* (2^{bd} ed.). Brookes Publishing

Nelson,N. W.(1997). *Language and Literacy Disorders: Infancy though Adolescence*. Allyn & Bacon

Cummins, J.(2001). *Negotiating Identities: Education for Empowerment in a Diverse Society* (2nd ed.). California Association for Bilingual Education

Tabors, P. O. (2008). *One Children, Two Languages: A Guide for Early Childhood Educators of Children Learning English as a Second Language* (2nd ed.). Brookes Publishing

Dettmer, S., Simpson R. L., Myles, B. S. & Ganz, J.B. (2000). The use of visual supports to facilitate transitions of students with autism. *Focus on Autism and Developmental Disabilities*, 15(3). 163- 169

Carr, E. G., Dunlap, G., Horner, R.H. Koegel, R.I., Turn bull, A.P. Sailor ,W. & Fox, L.(2002) . Positive behavior support: Evolution of an applied science. *Journal of Positive Behavior Interventions*, 4(1), 4-16

Norbury,C.F. (2014). Practitioner Review: Social (pragmatic) communication disorder. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 55(3),204- 216

Redmond, S.M. & Rice,M.L. (1998). The behavioral peer problems of children with SLI: Social withdrawal. Aggression, and peer victimization. *Journal of Speech, Language and Hearing Research*, 41(3), 676-687

Dunlap, G., & Kern,L.(2001). Assessment and intervention for children with behavioral difficult in school. *Behaviors Disorders*, 27 (1), 52-65

Goldstein, T. R., & Winner, E. (2012). Enhancing and theory of mind. *Journal of Cognition and Development*, 13(1), 19-37

Romski M. A.,& Sevcik,R.A.(2005). Augmentative communication and early intervention: Myths and realities. *Infants & Young Children*, 18(3), 174-185

Parsons, S.& Cobb, S. (2011). State- of – the – art of virtual reality technologies for children on the autism spectrum. *European Journal of Special Needs Education*, 26(3), 355-366

Deterding, S., Dixon, D., Khaled, R., & Nacke, L. (2011). From game design elements to gamefulness: Defining “gamification”. *Proceeding of the 15th International Academic MindTrek Conference: Evisoning Future Media Environments*, 9-15

Belini, S., & Akulian, J. (2007). A meta- analysis of video modeling and video self- modeling interventions for children and adolescents with autism spectrum disorders. *Exceptional Children*, 73,(3), 264- 287

Delano, M. (2007). Video modeling interventions for individuals with autism. *Remedial and Special Education*, 28(1), 33-42

Adams C., Lioya J. Aldered , C., & Baxendale, J. (2005). Pragmatic language impairment: Case studies of social and pragmatic language therapy. *Child Language Teaching and Therapy*, 21(2), 105- 135

Gresham, F.M., Sugai, G. & Horner,, R.H. (2001). Interpreting outcomes of social skills training for students with high- incidence disabilities. *Exceptional Children*, 67(3), 331-344

Howes, C. (1992). *The collaborative construction of pretend: Social pretend play functions* . Albany: State University of New York

Bruner, J.S. (1983). *Child's talk: Learning to use language*. New York: Norton). Μία ακόμη αποτελεσματική τεχνική αποτελεί η χρήση κοινωνικών ιστοριών (Social Stories

Gray, C.(1995). Social Stories and Comic Strip Conversation with Students Asperger. Syndrome and High- Functioning Autism. *Intervention in School and Clinic*, 32(4), 207-213

Belini, S. & Akulian, J. (2007). A meta- analysis of video modeling and video self- modeling interventions for children and adolescents with autism spectrum disorders. *Exceptional Children*, 73(3), 264- 287

Farmer, T.W., Lines, M.M., & Hamm, J.V.(2011). Revealing the invisible hand: The role of teachers in children's peer experiences. *Journal of Applied Developmental Psychology*, 32(5), 247-256

Restrepo, M.A.& Kruth, K. (2000). Grammatical characteristics of bilingual child with specific language impairment. Grammatical characteristics of a bilingual child with specific language impairment. *Communication Disorders Quarterly*, 21(2), 66-76